

УДК 330.8:336.743.3

Костянтин Миколайович МАТУСЕВИЧ

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна, e-mail: matusevich83@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2496-4747>

СУПЕРЕЧНОСТІ БІМЕТАЛІЗМУ: ПРОБЛЕМА ПАРИТЕТУ

Матусевич, К. М. Суперечності біметалізму: проблема паритету // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 1 (65). С. 9–15.

Анотація. У статті розглянуто проблему паритету валютних металів, що розвивалися у XIX ст. Розкрито суперечності біметалевої валютної системи, формування монометалевої валютної системи у вигляді золотомонетного стандарту. Проаналізовано погляди економістів XIX ст. на металевий грошовий стандарт, суб'єктивні та об'єктивні умови щодо розбіжностей їхніх поглядів. Показано зміни вартісного паритету золота та срібла протягом усього XIX ст., що спричинили зростання суперечностей у здійсненні світового грошового обігу. Збільшення міжнародного товарного обміну потребувало величезного зростання дорогоцінних монетних металів для карбування монет, що стало недоцільним. Ситуацію не врятував навіть перехід усіх країн до золотомонетного стандарту наприкінці XIX ст. і збереження срібла для карбування дрібної монети із співвідносною цінністю за вмістом срібла. З 70-х років XIX ст. у Європі з'явилось багато прихильників однорідної грошової системи для усіх країн. Таке об'єднання повинно було проявитися в карбуванні рівноцінних монет усіма державами. Це питання обговорювалося на міжнародних конференціях у Парижі в 1878 та 1881 рр., а також у Брюсселі наприкінці 1892 р. Учасники конференції відмовилися від думки про впровадження подвійної валютної системи. Штучні суперечності і труднощі додавала світова банківська система, яка була зацікавлена у розвитку паперових кредитних грошей. Вказані суперечності системи металевих грошей призвели до колапсу і скасування золотомонетного стандарту в липні 1914 р. У світі визрівали нові ідеї та фінансові умови для переходу валютних відносин до нового – золотозливкового, а згодом і до золотодевізного стандарту.

Ключові слова: валютні метали; монометалізм; біметалізм; монета; монетний устав; монетний паритет; золотомонетний стандарт.

Константин Николаевич МАТУСЕВИЧ

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории, Ровенский государственный гуманитарный университет, Украина,
e-mail: matusevich83@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2496-4747>

ПРОТИВОРЕЧИЯ БИМЕТАЛЛИЗМА: ПРОБЛЕМА ПАРИТЕТА

Матусевич, К. Н. Противоречия биметаллизма: проблема паритета // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). Одесса: Одесский национальный экономический университет. 2018. № 1 (65). С. 9–15.

Аннотация. В статье рассмотрена проблема паритета валютных металлов, которые развивались в XIX в. Раскрыты противоречия биметаллической валютной системы, формирование монометаллической валютной системы в виде золотомонетного стандарта. Проанализированы взгляды экономистов XIX в. на металлический денежный стандарт, субъективные и объективные условия разногласий их взглядов. Показаны изменения стоимостного паритета золота и серебра в течение всего XIX в., которые привели к росту противоречий в осуществлении мирового денежного обращения. Увеличение международного товарного обмена потребовало огромного роста драгоценных монетных металлов для чеканки монет, что стало нецелесообразным. Ситуацию не спас даже переход всех стран к золотомонетному стандарту в конце XIX в. и сохранение серебра для чеканки мелкой монеты с соразмерной ценностью по содержанию серебра. С 70-х годов XIX в. в Европе появилось много сторонников однородной денежной системы для всех стран. Такое объединение должно было проявиться в чеканке равноценных монет всеми государствами. Этот вопрос обсуждался на международных конференциях в Париже в 1878 и 1881 годах, а также в Брюсселе в конце 1892 г. Участники конференции отказались от мысли о внедрении двойной валютной системы. Искусственные противоречия и трудности добавляла мировая банковская система, которая была заинтересована в развитии

бумажных кредитных денег. Указанные противоречия системы металлических денег привели к коллапсу и отмене золотомонетного стандарта в июле 1914 г. В мире вызревали новые идеи и финансовые условия для перехода валютных отношений к новому – золотослитковому, а впоследствии и к золотодевизному стандарту.

Ключевые слова: валютные металлы; монометаллизм; биметаллизм; монета; монетный устав; монетный паритет; золотомонетный стандарт.

Konstantin MATUSEVICH

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economic Theory, Rivne State Humanitarian University, Ukraine, e-mail: matusevich83@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2496-4747>

CONTRADICTIONS OF BIMETHALISM: THE PROBLEM OF PARITY

Matusevich, K. (2018). Contradictions of bimetalism: the problem of parity. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Superechnosti bimetalizmu: problema parytetu; za red.: M. I. Zveriyakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1 (65), pp. 9–15.

Abstract. *The article deals with the problem of parity of currency metals, which developed in the XIX century. The contradictions of the bimetallic monetary system and the formation of a monometallic monetary system in the form of a gold coin standard are defined. The author analyzes the views of economists of XIX century on the metal monetary standard, subjective and objective conditions for disagreements of their views. The changes in the value parity of gold and silver during the entire XIX century, which led to an increase in the contradictions in the implementation of world monetary circulation are described. The increase in international commodity exchange required the huge growth of precious coin metals for coinage, which became inexpedient. The situation remained unchanged even after the transition of all countries to the gold coin standard at the end of the XIX century, and the preservation of silver for the coinage of a small coin with a commensurate value for the content of silver. Since the 1870s, there were many supporters of a homogeneous monetary system for all countries in Europe. Such an association should have manifested itself in the coinage of equivalent coins by all states. This issue was discussed at international conferences in Paris in 1878 and 1881, as well as in Brussels in late 1892. The participants of the conference rejected the idea of introducing a double currency system. The artificial contradictions and difficulties were also added by the world banking system, which was interested in the development of paper credit money. These contradictions of the system of metallic money led to the collapse and abolition of the gold coin standard in July 1914. At that time, new ideas and financial conditions for the transition of currency relations to a new gold standard and in a consequence to the gold exchange standard were developing in the world.*

Keywords: *currency metals; monometallism; bimetalism; coin; monetary regulations; monetary parity; gold coin standard.*

JEL classification: *A110*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема співіснування грошових металів – золота і срібла завжди передбачала з'ясування співвідношення вартості та цінності дорожчих металів, які змінювалися в часі. Вона стала особливо гострою і актуальною в XIX ст. у зв'язку із різким зростанням потреби у грошових металах в умовах стрімкого розвитку внутрішнього товарообігу та міжнародної торгівлі. Карбування велетенської кількості монет перетворилося на непід'ємний, важкий тягар для господарств усіх країн світу. Розвиток банківської фінансової системи призвів до появи нових платіжних інструментів і засобів, які підказали нові шляхи вдосконалення грошового обігу і здійснення міжнародних валютних відносин.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Питання збереження і використання металевої грошової системи були предметом дослідження багатьох економістів і політиків. Особливо гостро вони постали у XIX ст. і обговорювалися на конференціях у Парижі та Брюсселі. Сьогодні економічну думку в цьому секторі знань спрямовує чиказька школа

монетаризму. Констатується демонетизація грошового обігу, нові принципи та механізм міжнародних валютних відносин заснованих на доларі США.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. В сучасній економічній науці вважається, що використання золота у міжнародних розрахунках остаточно припинилося з крахом золотого стандарту в серпні 1971 р. Золотомонетний, золотозливковий та золотодевізний стандарти розглядаються як історія розвитку валютних відносин. Але в світі сучасної монетарної політики Китаю, проблема участі валютних металів у міжнародних розрахунках стає вельми актуальною, оскільки Шанхайська міжнародна енергетична біржа перейшла на розрахунки за нафту в юанях та золоті. Отже, несподівано з'явилися умови щодо повернення сучасних економічних досліджень до використання валютних металів у міжнародних розрахунках.

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні суперечностей паритету дорогоцінних металів, що розвивалися у ХІХ ст. і призвели до обмеження можливостей використання металеві валюти та сприяли занепаду золотомонетного стандарту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Металеві гроші у вигляді монет виникли майже п'ять тисяч років тому. Грошовими металами були золото та срібло, які за вартістю завжди знаходилися у певному співвідношенні – паритеті. Наприклад, у стародавньому Вавилоні карбувалися золоті та срібні монети у співвідношенні вартості грошових металів, як 1:13,5. Подвійна монетна система існувала майже в усіх стародавніх народів. Залежно від природних умов видобутку дорогоцінних металів їхній паритет змінювався, що породжувало спекулятивні махінації і певні труднощі у здійсненні грошового обігу [1].

Це вносило певні труднощі та розбрат у міжнародні розрахунки. Із розвитком світової торгівлі, торгові нації швидко виявили, що реальна вартість їхніх валют повинна бути у відповідності до металевого змісту грошей. У Середньовіччі співвідношення зовнішньої торгівлі до внутрішньої зростало, а використання грошової політики у набувала все більшого розповсюдження. Ядром металевих реформ був випуск повноцінних монет фіксованої ваги і встановленої проби як «стандарту» національної грошової системи [2].

Протягом століть вартісний паритет між золотом і сріблом поступово змінювався, що породжувало певні труднощі у збереженні вартості монет відповідно до їхнього номіналу. Отже у центрі дискусій завжди впливала проблема вибору металів для металевого стандарту. У процесі цих дискусій державні діячі, економісти та інтелектуали виступали «за» або «проти» золота або срібла, «за» або «проти» біметалізму або монометалізму [3; 4]. Але фундаментальний вибір на користь будь-якого металевого стандарту, де єдиним видом грошей є металеві гроші, вартість яких визначається вартістю втіленого в них металу, протягом тривалого часу не була предметом обговорення аж до тих пір, поки не розвинулася банківська система з чисельним набором паперових носіїв номінальної вартості і цінності [3].

В умовах металеві валюти, як золота так і срібна монети вважаються законним платіжним засобом, а учасники угод мають вибір щодо платежів монетами будь-якого з монетних металів. Подвійна система грошей часто призводила до того, що один із металів зникав із обігу. Якщо золото дорожчає порівняно із його офіційною цінністю, яка встановлена монетним законом, золоті монети поступово зникають із обігу [5]. Частина золотих монет використовується для платежів із врахуванням фактичного лага у сріблі, частина переливається у зливки і вивозиться закордон, або використовується у ювелірному виробництві. Якщо дорожчає срібло відносно золота, стає вигідним вживати для платежів золоту монету, а срібло зникає із обігу. Наприклад, можна згадати грошовий обіг в Англії на початку ХVІІІ ст. Тоді подорожчало срібло внаслідок чого із обігу зникла майже уся срібна монета. Подібний випадок виник в США у 50-х–60-х роках ХІХ ст. Срібна монета зникла із обігу під впливом зниження вартості й цінності золота, яке надходило у величезній кількості з каліфорнійських і австралійських родовищ [6].

У світі існували як монометалістичні так і біметалістичні валютні системи. В Англії та Ірландії з 1816 р. була впроваджена золота монетна система, де золоті монети слугували

законним платіжним засобом при здійсненні всіх розрахунків на суму більшу ніж 40 шилінгів. Одна монета в один фунт стерлінгів (соверен) містила 7,988 г. золота у монетному сплаві 916-ї проби [6, с.397]. Зрозуміло, що більшість англійських колоній успадкувало монетну систему метрополії. Ост-Індія додержувалася срібної валютної системи, грошовою одиницею якої була рупія. Франція, Бельгія, Швейцарія та Італія створили у 1865 р. Латинський монетний союз. Було вирішено дотримуватися подвійної металеві системи з офіційно встановленим співвідношенням ціни золота до срібла як 1 до 15,5. Було вирішено, що кожна країна буде карбувати дрібну срібну монету в кількості 6 франків на 1 мешканця. У 1868 р. до союзу приєдналася Греція. Німеччина перейшла до золотомонетної системи з 1873 р. Це стало можливим після Франко-пруської війни, внаслідок якої до Німеччини приплило золото на 1,75 млрд. марок. До золотої монетної системи перейшли на початку 70-х років скандинавські держави, у 1897 р. Японія, а в 1900 р. США. Внаслідок цього скоротилося карбування срібних монет. Це було зроблено навіть у країнах із подвійною валютою (Франція, Бельгія) ще у 70-х роках. У 1893 р. Ост-Індія також вдалася до таких заходів [5, с.484–485].

У Російській імперії панувала срібна монетна система, вона була впроваджена законом від 1 серпня 1886 р. Монетною одиницею визначався срібний рубль. Він поділявся на 100 копійок і містив 4 золотника і 21 долі чистого срібла. Золоті монети карбувалися номіналом у 5 та 10 рублів. Для повноцінних золотих та срібних монет була затверджена 900 проба. Дрібна розмінна срібна монета карбувалася із срібла 48-ї або 500-ї проби. У платежах обов'язковий прийом розмінної монети був обмежений трьома рублями.

Проблеми грошового обігу були спричинені пануванням паперових кредитних грошей з часів кримської війни. Кредитний рубль став дешевше рублів в обох металах приблизно у 1,5 рази. До цього додалося порушення стійкого співвідношення вартості золота і срібла від 1:13-15 протягом XIX ст. до 1:18-20 з 70-х років. Срібний рубль понизився у ціні відносно золота, але був значно дорожче кредитного рубля. Крім того, срібло значно подешевшало і в світі. Щоб зупинити приплив знеціненого срібла російський уряд обмежив у 1893–1894 рр. прийом срібних рублів, що було першим кроком відступу від срібного стандарту і переходу до золотого стандарту. У 1895 р. були дозволені всілякі угоди із золотом. Тим самим був започаткований перехід від срібної валюти до золотої. Законом від 3 січня 1897 р. був встановлений офіційний курс 1,5 кредитних рублів за один рубль золотом. Наприкінці 1897 р. була випущена золота монета номіналом 5 рублів, яка дорівнювала 0,66 полуімперіалу, або 5 кредитних рублів. Отже металевий і кредитний рубль зрівнялися. Відповідно до нового монетного уставу 1899 р. монетною одиницею став рубль, який склав 17,424 долі (0,777г.) чистого золота. В угодах поміж приватними особами обов'язковий прийом срібної монети повної проби (1 рубль, 50 і 25 копійок) складав 25 рублів, а неповноцінної монети до 3 рублів [5, с.486].

Таким чином, відбувся перехід до золотої валютної системи у сподіванні на досягнення достатньої нею стійкості. Але зміни, які швидко відбувалися у грошовій системі Російської імперії спричиняли у деяких моментах негативний відбиток на народному господарстві. Грошова реформа заважала збільшенню грошового обігу відповідно до фактичного економічного зростання. Якщо у 1792 р. на одного мешканця в імперії припадало 17 рублів грошей, то наприкінці 1899 р. в обігу було 1320,9 млн. рублів, тобто неповних 10,5 рублів на одного мешканця. Зростання промислових і торгових оборотів капіталу потребувало значно більшої кількості грошей. Посилений розвиток промисловості у країнах Західної Європи і в Америці наприкінці 90-х років також виявив відчутну нестачу грошей, але із набагато більшим запасом грошей: у Німеччині до 70 рублів на одного мешканця, у Бельгії і США понад 50 рублів [5, с.487].

Поміж прибічниками одиничної та подвійної монетної системи велися суперечки протягом всього XIX ст. Головним стрижнем питання було обговорення перспектив видобутку дорогоцінних металів для повного забезпечення світових потреб у монетних металах. Відкриття нових золотих копалень в Австралії, Африці, Каліфорнії, Сибіру змінили

положення на користь золота. Унаслідок цього світовий річний видобуток золота у 1851 р. був у 4 рази більшим ніж у 40-х роках і у 8 разів більший ніж у 30-х роках. Але ціна поміж золотом і сріблом майже не змінилася. Протягом тривалого часу срібло було в 15,5 разів дешевше золота і ця пропорція у першій половині XIX ст. мало змінювалася [6, с.399].

Головним ринком для срібла протягом тривалого часу був Лондон. Там щоденно визначалася світова ціна срібла відносно золота. Срібло слугувало головним грошовим металом не тільки в Індії і країнах Азії, але і в багатьох країнах Європи. В усіх країнах які мали срібну валюту, воно знаходило збут за цінами, які зазнавали невеликих коливань. На початку другої половини XIX ст. значне підвищення видобутку золота у Каліфорнії спричинило падіння ціни золота відносно срібла. Попит на срібло був дуже великий. Заворушення та повстання у 1857 р. примусило англійців вести війну в Індії. Витрати на неї спричинили велику потребу в рупіях, які купували на англійські гроші. Тому рупія стала дорогою, ціна срібла сягнула 61,5–62 пенсів за унцію [7].

До 1871 р. співвідношення між цінами дорогоцінних металів мало незначні коливання. Англія була майже єдиною країною із золотою валютою у Європі, тому важко було вимірювати курс англійської валюти відносно тих країн, де панувала срібна валюта [8]. З 1871 р. та, особливо з 1876 р. таке положення різко змінилося. Німеччина, Скандинавія, Голландія перейшли до золотої валюти. У 1876 р. Франція відмовилася від карбування срібла, тобто від біметалевої системи. З 1893 р. Індія зупинила приймання срібла до монетного двору. Рупія понизилася до 15 пенсів а потім впала до 13 пенсів [8, с.490]. Знецінення рупії сприяло тому, що в Індії надзвичайно зросла потреба у англійських грошах. Необхідно було сплачувати проценти по індійському державному боргу. Також необхідно було сплачувати пенсії англійським офіцерам і чиновникам, які служили в Індії. Попит на золото так збільшився, що його величезний видобуток в Австралії а потім і в Африці неспроможний був здешевити його відносно срібла. Срібло знецінювалося безперервно. Наприкінці XIX ст. ціна за унцію срібла складала 22 пенси [8].

Середньорічний видобуток срібла зростав з 905 т. у 1856–1860 рр. до 2450 т. у 1876–1880 рр. і до 5205 т. у 1896–1900 рр. Водночас зменшився попит на срібло в Індії. Якщо за 1856–1860 рр. воно щорічно ввозилося у середньому 1077,38 т. на рік, то за 1871–1875 рр. тільки 327,6 т., а у 1896–1900 рр. повернулося до 1002,2 т. на рік. З середини 50-х років до середини 60-х років XIX ст. до Індії повернулося більше срібла ніж було видобуто за той самий час, а в останні роки XIX ст. Індія прийняла біля 20% срібла видобутого в усьому світі. На початку XX ст. з боку Індії та Японії знову з'явився великий попит на срібло і ціна його у Лондоні зросла від 21,6 пенсів за унцію у 1902 р. до 33 пенсів у 1906 р. [9].

Перехід багатьох держав від срібної валюти до золотої повинен був спричинити зростання видобутку золота. Воно більш придатне для металевої валюти ніж срібло. Тому за останні десятиліття XIX ст. господарства країн охоче приймали величезну кількість золота, яке постачалося компаніями. Одночасно з цим слабшала потреба у сріблі як матеріалі для грошей. Протягом тривалого часу європейські держави звикли до того, що один фунт золота купує 15,5 фунтів срібла. Неможливо було сподіватися, що такий паритет зберігатиметься в умовах переходу багатьох країн до золотої валюти. Отже вважалося, що більша стійкість цінності срібла відносно золота може бути досягнута з переходом європейських країн до подвійної грошової системи [8].

Економісти пропонували два шляхи такого переходу: впровадження в найбільш великих державах вільного карбування срібних монет, або шляхом складання угоди поміж Європейськими державами про міжнародну подвійну валюту. Перший шлях не був вигідним для держав із золотою валютою, так як вони не мали гарантій, що відповідним чином будуть діяти інші країни. Отож повернення належних прав сріблу було можливо шляхом міжнародної угоди. Якби з'явилася така можливість, постало б питання про встановлення ціннісного співвідношення золота і срібла. Чим нижче визначалася би цінність срібла відносно золота (наприклад, 1 до 25), тим легше було би скоротити подальший видобуток срібла. Деякі економісти вважали, що міжнародна угода могла би бути досягнута тим легше,

чим дешевше було би срібло. Якби таке співвідношення було би встановлено, то коливання цін вже не було би таким значним. Якщо коливання цін обох металів можливі, тоді потрібно час від часу перевіряти і корегувати курс [9].

Багато економістів XIX ст. були прибічниками біметалізму і обговорювали умови за якими можна утримати золоту і срібну валюти одночасно. Для досягнення цієї мети пропонувалися різні заходи. Наприклад, вони радили розширити межі вжитку срібла шляхом використання повноцінних срібних монет замість золотих монет і банківських кредитних білетів в країнах із золотою валютою. Для цього потрібно вилучити низькопробну срібну монету і замінити її повноцінною монетою, вартість металу якої наближалася би до її номінальної цінності. Дехто з економістів пропонували утопічні заходи щодо збереження цінності срібної монети, навіть такої, яка ще збереглася в грошовому обігу в умовах золотої валюти. При цьому, вони посилалися на досвід Німеччини, де срібло не виштовхувалося з обороту. Це, на думку автора, пояснюється тим, що в грошовому обороті Німеччини була помірна кількість срібних монет, яка відповідала потребам самого грошового обігу. Але міжнародні угоди на такому фундаменті будувати неможливо. Крім цього, деякі економісти пропонували здешевити грошовий обіг шляхом вилучення дрібних золотих монет, а розрахунки проводити золотими зливками при здійсненні крупних угод. Крім того, штучно підвищити цінність золота через впровадження спеціального податку на ювелірні золоті вироби. На їхній погляд такі часткові заходи повинні були згладити гострі кути при переході до двометалевої валюти. Але єдиною країною, яку можна було схилити до біметалізму була Англія з її колоніями, у переважній більшості яких панувала срібна валюта. Решта європейських країн переходили до золотої валюти і ідеї щодо впровадження подвійної валюти не сприймали [9].

Отже з 70-х років XIX ст. у Європі з'явилося багато прихильників однорідної грошової системи для усіх країн. Таке об'єднання, на їхню думку, повинно було проявитися в карбуванні рівноцінних монет усіма державами. Для обговорення цього важливого питання збиралися міжнародні конференції у Парижі в 1878 та 1881 рр., а також у Брюсселі наприкінці 1892 р. [8]. Учасники конференції відмовилися від думки про впровадження подвійної валютної системи. Вони з'ясували способи за якими доцільно надати сріблу більше місця для дрібного, тобто споживчого обороту. Серед багатьох проектів, які були презентовані на Брюссельській конференції, привертала до себе увагу пропозиція Ротшильда і Леві. Ротшильд запропонував штучно підняти ціну срібла з 33 пенсів до 41 пенсу за унцію. Для цього, на його думку, європейські держави повинні щорічно скупати срібло на 125 млн. франків, а США на 250 млн. франків до тих пір, поки ціна срібла не зросте до належного рівня. Але така пропозиція була відхилена у зв'язку із значними витратами [8]. Пропозиція Леві була менш витратною. Він пропонував замінити в обігу золоті монети і кредитні гроші на повноцінну срібну монету для здійснення дрібних платежів, які не перевищують 12,5 франків. Така пропозиція була прийнятною для країн, де запаси срібної монети були великі. Але, якщо у Франції срібна монета складала 44% цінності металевих грошей, в Німеччині 25%, то в Італії усього 8%. Отже на конференціях з'ясувалася неможливість реального здійснення будь-якого із запропонованих проектів.

Висновки і перспективи подальших розробок. Зміни вартісного паритету золота та срібла протягом усього XIX ст. спричинили зростання суперечностей у здійсненні світового грошового обігу. Збільшення міжнародного товарного обміну, тобто міжнародної торгівлі, потребувало величезного зростання дорогоцінних монетних металів для карбування монет, що почало перетворюватися на непід'ємну справу. Ситуацію не врятував навіть перехід усіх країн до золотомонетного стандарту наприкінці XIX ст. і збереження срібла для карбування дрібної монети із приблизно співвідносною цінністю за вмістом срібла. Штучні суперечності і труднощі додавала світова банківська система, яка була зацікавлена у розвитку паперових кредитних грошей. Вказані суперечності системи металевих грошей призвели до колапсу і скасування золотомонетного стандарту в липні 1914 р. У світі визрівали нові ідеї та

фінансові умови для переходу валютних відносин до нового – золотозливкового, а потім і до золотодевізного стандарту, які також згодом були скасовані.

Протягом тривалого часу здавалося, що крах золотого стандарту остаточно вилучив золото із використання у валютних відносинах. Але новітня валютно-розрахункова політика Китаю, яка почала діяти у розрахунках за нафту з березня 2018 року вказує на початок повернення до використання золота у міжнародних розрахунках. Отже, виникають перспективи для подальших розробок проблем щодо використання валютних металів.

Література

1. Милль Д. С. *Основания политической экономии* / Пер. и примеч. Н. Г. Чернышевского. Санкт-Петербург, 1860. 664 с.
2. Смит А. *Исследование о природе и причинах богатства народов* / Пер. с англ. В. С. Афанасьева. М.: Эксмо, 2007. 957 с.
3. Рикардо Д. *Высокая цена слитков – доказательство обесценения банкнот* // Сочинения. Т. II. М.: Государственное издательство политической литературы, 1955. С. 45–103.
4. Рикардо Д. *Доклад комитета о высокой цене золотых слитков* // Сочинения. Т. II. М.: Государственное издательство политической литературы, 1955. С. 331–390.
5. Исаев А. А. *Начала политической экономии*. Санкт-Петербург, 1908. 806 с.
6. Марчелло де Чеко. *Золотой стандарт* // *Экономическая теория*. М.: ИНФРА, 2004. С. 394–412.
7. Keynes J. M. *Indian currency and finance*. In the collected writings of J. M. Keynes. Vol. 1. London: Macmillan, 1971.
8. Bloomfield A. I. *Monetary Policy under the International Gold Standard*. New York: Federal Reserve Bank of New York, 1959.
9. De Cecco M. *The International Gold Standard: money and empire*. 2nd ed. London: Frances Pinter, 1984.

References

1. Mill, J. S. (1860). *The foundations of political economy*. Trans. and note N. G. Chernyshevskiy [Osnovaniya politicheskoy ekonomii], Sankt-Peterburg, 664 s. [in Russian]
2. Smith, A. (2007). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* [Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov], Eksmo, Moskva, 957 s. [in Russian]
3. Ricardo, D. (1955). *High price of bullion – evidence of the devaluation of banknotes* [Vysokaya tsena slitkov – dokazatelstvo obestsneniya banknot], Sochineniya, Gosudarstvennoe izdatelstvo politicheskoy literatury, Moskva, T. II, s. 45–103 [in Russian]
4. Ricardo, D. (1955). *Report of the Committee on the high price of gold bars* [Doklad komiteta o vysokoy tsene zolotykh slitkov], Sochineniya, Gosudarstvennoe izdatelstvo politicheskoy literatury, Moskva, T. II, s. 331–390 [in Russian]
5. Isaev, A. A. (1908). *The beginnings of political economy* [Nachala politicheskoy ekonomii], Sankt-Peterburg, 806 s. [in Russian]
6. De Cecco, M. (2004). *Gold standard* [Zolotoy standart], Ekonomicheskaya teoriya, INFRA, Moskva, s. 394–412 [in Russian]
7. Keynes, J. M. (1971). *Indian currency and finance*. In the collected writings of J. M. Keynes. Vol. 1, Macmillan, London.
8. Bloomfield, A. I. (1959). *Monetary policy under the International Gold Standard*. New York: Federal Reserve Bank of New York.
9. De Cecco M. (1984). *The International Gold Standard: money and empire*. 2nd ed. Frances Pinter, London.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018.